

δμιλεῖ δ' Ὁράτιος. Κατὰ ταύτας δὲ τὰς στιγμὰς ὁ ἱστορικὸς ἐξαφανίζεται καὶ ὑπολείπεται μόνον ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ῥήτωρ.

Καταλήγω ἐνταῦθα. Δὲν ἠδυνάμην δὲ νὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἐποίησα πλήρη μελέτην περὶ τοῦ Κριτοβούλου. Ἡθέλησα μόνον νὰ παραστήσω γενικὴν ὄψιν τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, ὀρίζων τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ σύνολον τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἐξ ὧν συντίθεται ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ, ὁ ἀναγνώστης εὕρήσει ἀκριβεστάτην καὶ πληρεστάτην συγκεφαλαίωσιν ἐν τῷ λατινικῷ ἀποσπάσματι, τεθειμένην ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐν ἀρχῇ τοῦ Χρονικοῦ, εἰς ὃ χρησιμεύει ταυτοχρόνως ὡς περίληψις καὶ πῖναξ τῶν περιεχομένων.

(Μετάφρασις I. X. A. Ἰμβρίου)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΣ

πρὸς τὴν τάσιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.¹

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθ. 11).

Ὑπὸ δὲ τὴν ἐποψιν ταύτην πῶς εἶχον τὰ πράγματα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλισάβετ; Ὁ Κασαβὼν, ὅστις ἐγκατέστη ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰακώβου τοῦ Α', χαλεπῶς ἔφερε τὴν τῶν καθηκόντων πρὸς τὴν εὐπρέπειαν ἑλλειψὶν καὶ τὴν τῶν τέρψεων, ἥτις τοιοῦτον εἰς τὸν τόπον εἶδε χαρακτῆρα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὥστε ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην μᾶλλον πεπολιτισμένην ἔκρινε τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἡ δὲ πρὸς τὸ φαντασιώδες ῥοπὴ καὶ ἡ κατάχρησις τῶν κοσμημάτων, ἃ περὶ πολλοῦ ἐποιῶντο, ἥς αἱ σύγχρονοι εἰκόνες τοσοῦτω βαθὺν φέρουσι τὸν τύπον, θαυμασίως ἀπεικονίσθησαν ἐν τῷ μυθιστορήματι *Kenilworth* τοῦ Οὐάλτερ Σκῶτ, ὅστις ἦν ἀμφοτέρων καὶ δοκιμώτατος μυθιστοριογράφος καὶ ἀρχαιολόγος ἄριστος. Ζωηρὰ παρίσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ ἐν τοῖς κεφ. ιβ' καὶ ιδ' περιγραφομένη εἰκὼν. Ἐν αὐτῇ περιγράφεται ἡ βάρβαρος πολυτέλεια καὶ τὸ φορτικῶς ἐπιδεικτικὸν τῶν κοσμημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ Περικλῆς, ἐγκωμιάζων τοὺς Ἀθηναίους, λέγει· «Καὶ μὴν τῶν πόνων πλείστατ' ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀγῶσι μὲν γε καὶ θυσίαις διετησίαις νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν, ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ ληπηρὸν ἐκπλήσσει». Συγκρίνατε νῦν τὰς ἀναπαύλας ταύτας, τὰς εὐπρεπεῖς κατασκευάς, ἐν αἷς ἐτέρποντο οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰς ἐορτάς αὐτῶν,

πρὸς τὰς τέρψεις καὶ τὰς δημώδεις διατριβάς, ὧν μέμνηται ὁ Οὐάλτερ Σκῶτ ἐν τῷ προμνημονευθέντι μυθιστορήματι. «Ἐλευθέρως, προστίθουσιν ὁ Περικλῆς, τὰ τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδεύματων ὑποψίαν, οὐ θεὸς ὀργῆς τὸν πέλας εἰ καθ' ἡδονὴν τι ὀρθῶς ἔχοντες, οὐδὲ ἀζημίους μὲν, λυπηρὰς δὲ τῇ σφει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι». Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ πρὸς τὸν πέλας ἀνοχὴ ἐπεκράτει ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους· ποῦ δὲ εὐρήσομεν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ τοῦ ις' αἰῶνος τοιαύτην ἀνοχὴν; Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ καθάρυλοι (*puritains*) ἦσαν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἰσχύος αὐτῶν. Οὕτω δὲ ἀποδείκνυται ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν, ὑπερέχουσιν ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Περικλέους.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὸ χαρακτηριστικόν, ὅπερ ἀνεφέραμεν ὡς οὐσιώδες γνώρισμα τῶν νεωτέρων χρόνων, τὴν ἀνάπτυξιν δηλαδὴ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἔρευναν, τὴν ἐνεργὸν καὶ ἐν συνειδήσει προσπάθειαν ἡμῶν, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὴν ἐναργεῆ τῶν πραγμάτων ἐκτίμησιν· ἀλλὰ ἄρες παραθῶμεν ἐν ἡ δύο χωρία μόνον ἐκ τοῦ ὑπερσέμου προσιμίου, ὅπερ ὁ σύγχρονος τοῦ Περικλέους Θουκυδίδης προέταξε τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Διὰ ποῖον λόγον τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐξελέξατο ὡς ἀντικείμενον τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ; Διότι ἤλπισε «μέγαν τ' ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων». Ποῖος δὲ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἐν τοῖς εἰκοσι καὶ τρισὶ πρώτοις κεφαλαίοις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ; Ἐπιχειρεῖ νὰ καταστήσῃ καταφανὴ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ πάντα τὰ γεγονότα ὅσα κατελήξαν μοιραίως, ὡς εἶπεῖν, εἰς τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον· ἐπιχειρεῖ δὲ νὰ διαφωτίσῃ τὰ ἱστορούμενα ἀπὸ τῆς ἐπισκιαζούσης αὐτὰ ἀχλύος, ἐξετάζει δ' αὐτὰ ὑπὸ τῆς κριτικῆς δαδουχούμενος. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, τὰ τῆς παναρχίας Ἑλλάδος γεγονότα οὐχὶ κατ' ὀρθὸν μέτρον ἐξετιμήθησαν. «Ἀγαμέμνων τέ μοι δοκεῖ, λέγει, τῶν τότε δυνάμει προδῶν καὶ οὐ τοσοῦτο τοῖς Τινδάρεω ὄρκοις κατειλημμένους τοὺς Ἑλένης μνηστῆρας ἄγων τὸν στόλον ἐγείρειν. Τοῦ δὲ πολυετοῦς τοῦ τρωικοῦ πολέμου αἴτιον, λέγει, εἶναι «οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἀγρηματία· τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορίᾳ τὸν δὲ στρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον καὶ ὅσον ἤλπιζον αὐτόθεν πολεμοῦντα βιοτεύσειν». Αἱ περὶ τοῦ τρωικοῦ πολέμου κρίσεις τοῦ Θουκυδίδου, ἀληθῶς εἶπεῖν, δὲν ἀποδεικνύουσι μεγίστην περὶ τὴν κριτικὴν ἐπίδοσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην· παρατηρητέον ὅμως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ὡς καὶ ἐπὶ μυρίων ἄλλων, πόσον ἐπιμελεῖται μὲν τῆς ἐπανορθώσεως τῶν ἐσφαλμένων καὶ

¹) Ὑπὸ Mathew Arnold, καθηγητοῦ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ ἐν Ὁξφόρδῃ πανεπιστημίῳ.

τῶν τοῦ ὄχλου προλήψεων, ἀποδίδωσι δὲ εἰς τὰ γεγονότα τὸν ἀληθῆ αὐτῶν χαρακτῆρα, διαφεύδων τὰ ἀπίθανα καὶ μυθώδη ἐπινοήματα, ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ φαντασιόχοι. «Τὰ δὲ ἔργα, συνεχίζει ὁ Θουκυδίδης, τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἤξιωσα γράφειν, οὐδ' ὡς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατόν ἀκριβεῖα περὶ ἐκάστου ἐπεξελθὼν. Ἐπιπόνως δ' εὐρίσκατο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἐκάστοις οὐ ταῦτά περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὡς ἐκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. Καὶ εἰς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθώδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀνθρώπειον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι ὠφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει». Ἐν πᾶσι τούτοις δὲν καταφαίνεται πνεῦμα καὶ ὕψος νεώτατον; Τὸ ὕψος καὶ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σκέπτεσθαι οὐκ ἐστὶν ὁ τρόπος καὶ τὸ ὕψος τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ Burke καὶ τοῦ Macaulay, τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων ἱστορικῶν· τὸ ὕψος τὸ διαχαράξαν τῇ ἱστορίᾳ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἐντολήν! Ἀλλ' ὁ Θουκυδίδης οὐκ ἦν ἀπλῶς μόνον συγγραφεὺς, οὐκ ἦν ἀνὴρ ἐξ ἐχούσης διανοίας, ὅστις προτρέξας τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὠμίλει κατ' ἴδιον ὅλως προνόμιον τὴν γλῶσσαν τοῦ μέλλοντος. Οὐχί· ὁ Θουκυδίδης ἦν ἀνὴρ ἐνεργὸν λαθὼν μέρος εἰς τὰ τότε γεγονότα, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν πολλῶν, πολυαιδῶς καὶ στενότατον μετὰ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ συνδεόμενος· παρίστησι δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὴν κοινὴν διάνοιαν, τὸν βαθμὸν τῆς ἐν γένει ἀναπτύξεως τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς φυλῆς αὐτοῦ. Πάντες οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ μετ' Ἰσοῦ ἐνδιαφέροντος ἠκροῶντο τοὺς ὑψηλοὺς ἅμα καὶ βαθεῖς λόγους τοῦ Περικλέους.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς ἓνα τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλισάβετ, ὅστις ἦν ἐπίσης ρέκτης ἀνὴρ καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἐνεργὸν εἰς αὐτὰ λαθὼν μέρος, εἰς τὸν Sir Walter Raleigh, καὶ ἴδωμεν τὴν ἀντίθεσιν. Ὁ Ράλεϋ γράφει τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου ὅπως ὁ Θουκυδίδης συνέγραφε τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον· ἀκούσωμεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἴδωμεν ὑπὸ ποίαν ἐποψὴν ἐξετάζει καὶ πῶς λύει τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας προβλήματα. «Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν ἕτερόν ἐστίν ἢ ἀδιάκοπος παρεκτροπὴ, σειρὰ ἀποπλανήσεων καὶ σφαλμάτων, δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ διαπράξω ἐν τούτων ἀφηγούμενος αὐτά». Ποῖα δὲ εἰσι τὰ πράγματα, ἅτινα προσιμαζόμενος ἐρευνᾷ, ὅπως ὁ Θουκυδίδης ἠρεύνησε τὰ κατὰ τὸν τρωικὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀρχαίαν ἰσχὺν τῆς

Κρήτης; Ἀναλίστατε τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων τοῦ πρώτου τόμου καὶ εὐρήσετε τὰ ἐξῆς κεφάλαια. «Περὶ τοῦ στερεώματος καὶ περὶ τῶν ὑδάτων τῶν ἐπάνω τοῦ στερεώματος. Περὶ τοῦ ἂν ὑπάρχῃ κρυστάλλινος οὐρανὸς κτλ.» Παρακατιόντες εὐρήσετε ἔτι «Περὶ τῆς εἰμαρμένης. Περὶ τοῦ ὅτι μεγίστην ἔχουσι τὰ ἄστρα ἐπιβροῆν, καὶ ὅτι αἰωνοὺς αἰεσίους ἢ ἀπαιεσίους δυνατόν νὰ συναγῶμεν ἐκ τῶν κινήσεων αὐτῶν». Ἐπονται τούτοις δύο μακρὰ κεφάλαια πραγματευόμενα περὶ τοῦ παραδείσου καὶ περὶ τῆς θέσεως τῶν δύο τῆς Γραφῆς δένδρων. Ὅποιον δὲ τὸ ὕψος τοῦ λόγου τοῦ Ῥάλεϋ καὶ τίνες αἱ κρίσεις καὶ ἐρευναι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων, ἃ πραγματεύεται; Παρατίθηναι ἐνταῦθα ὡς δείγμα τὴν ἐβδόμην παράγραφον τοῦ γ' κεφαλαίου τοῦ πρώτου βιβλίου, ἐνθα πραγματεύεται. «Περὶ τῆς γνώμης ἐκείνων ὅσοι θέλουσιν ὅτι ὁ παράδεισος κεῖται ὑψηλότερον τῆς σελήνης, καὶ περὶ τῆς γνώμης τῶν ὅσοι θέτουσιν αὐτὰ κάτωθεν τοῦ μέσου στρώματος τοῦ αἰέρος». Ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐν λόγῳ κεφαλαίου. «Ὁ Βέδεν καὶ οἱ τῆς σχολῆς βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ παράδεισός ἐστι τόπος κρυπτόμενος ἀπὸ τῆς γνώσεως τῶν ἀνθρώπων (locus à cognitione hominum remotissimus) ὁ Βαρούφας ἐθῆκεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἐπεκρέμασε αὐτὸν ὑπεράνω τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὰ περίεξ περίπου τῆς τροχίως τοῦ Ἥλιου· ὁ Ρουμπέρτ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Γεωγραφία τοῦ παραδείσου συμφωνεῖ σχεδὸν πρὸς τὰς προμνησθείσας γνώμης, ἀλλὰ τίθησι τὸν παράδεισον πλησιέτατον τοῦ οὐρανοῦ». Οὕτω δὲ παραδίδωσιν ἡμῖν τὰς φλυαρίας τοῦ παρελθόντος. Ἰδοὺ δὲ καὶ δείγματά τινα τῆς κρίσεως αὐτοῦ. «Ἐν πρώτοις ἡ δεικνυμένη αὕτη θέσις τοῦ παραδείσου ἀπρόσφορος ἐστὶ πρὸς τὴν ἐν αὐτῷ διαμονὴν, διότι τοσοῦτο πλησίον κειμένης τῆς σελήνης δὲν θ' ἀπέιχε πολὺ καὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν λοιπῶν οὐρανίων σωμάτων· δεύτερον ἡ θέσις αὕτη ἐγγυτάτω κεῖται τῆς γῶρας τοῦ πυρός· τρίτον, ὁ ἀνὴρ ἐν τοῖς διαστήμασι τούτοις διατελεῖ ἀεικίνητος ὑπὸ ρευμάτων τοσοῦτω σφοδρῶν, ὥστε οὐδὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ· τέταρτον, . . . ἀλλὰ καταπαύω ἐνταῦθα, οἱ τρεῖς ἐκτεθέντες λόγοι ἀρκοῦσι.—

Τίς νῦν ὁ ἀρχαιότερος, τίς δ' ὁ νεώτερος; Ὁ Θουκυδίδης, ἢ ὁ Ῥάλεϋ; Τίς τῶν δύο ὀμιλεῖ τὴν γλῶσσαν μεθ' ἧς συνωκειώθημεν καὶ νῦν ἐννοοῦμεν; Τίς ὁ ἐκτιμῶν καὶ κρίνων λογικώτερον τὰ ἀντικείμενα, περὶ ὧν πραγματεύεται; Ὁ ἄγγλος ἢ ὁ ἑλλην συγγραφεὺς; Ἀλλὰ τὸ ὕψος τοῦ Ῥάλεϋ δίδωσιν ἡμῖν τὸ μέτρον τῆς κρίσεως, ἢ τὴν

βαθμὸν, εἰς ὃν ἡ ἀνθρώπινος διάνοια ἐφθασεν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα, ὡς τὸ ὕψος τοῦ Θουκυδίδου ἀποδεικνύει ἡμῖν τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν διανοητικὴν βαθμίδα, εἰς ἣν ἀνῆλθον οἱ τοῦ Περικλέους σύγχρονοι.

Ὁ αἰὼν λοιπὸν τοῦ Θουκυδίδου, καίπερ ἀρχαιότατος, ἐπὶ ὅμως αἰὼν προόδου, αἰὼν ὅτι μάλιστα νεώτατος, εἰς ὕπατον βαθμὸν ἐνδιαφέρειν ἡμᾶς. Ἐτερον ἤδη ἀναφύεται ζήτημα. Ὁ οὕτω δὴ μέγας αἰὼν ἀπεικονίσθη συμμέτρως ἐν τῇ φιλολογίᾳ αὐτοῦ; Μάλιστα ἡ ποίησις, ἥτις, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ἐστὶν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑκφρασις, ἡ ὑψίστη ἁρμονία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων ἐποχῆς τινος, ἡ ἑλληνικὴ, λέγω, ποίησις τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἀντανάκλῃ θαυμασίως καὶ πιστότατα τὴν διανοητικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν, ὁ ὑπερέχων χαρακτήρ τῶν τραγωιδιῶν τοῦ Σοφοκλέους συνίσταται εἰς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι παριστᾷσιν αὗται συμμέτρως καὶ ἀκριβέστατα τὸν λαόν, τὴν γενεὰν ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων, ἥτις ἐθεᾶτο αὐτάς. Ἡ ποίησις αὕτη παρίστησιν ὡς ἐν καθαρωτάτῳ κατόπτρῳ τὸν τότε ἄνθρωπον, τὸν ἀνώτατον πολιτισμὸν τοῦ ὕψ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, τὴν πολιτικὴν, ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, παρίστησιν ἐτι τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν πάσῃ τῇ ἀκμῇ τῆς ἐναρμονίᾳ ἀναπτύξεως πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Προστίθεται δὲ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ποίησις ἀπαστράπτει πανταχόθεν ἐκ τῆς ἀκτινοβολοῦ ἐκείνης αἰθρίας, ἥτις παρακολουθεῖ ἐκάστοτε τὴν πρόοδον τῶν ψυχῶν. Ἐὰν παρὰ τοῖς τότε Ἀθηναίοις, ὡς πρὸ ὀλίγου κατεδείχθη, τὸ αἶσθημα τῆς φιλάνθρωπιᾶς ἀνεπτύχθη ἐν ὅλῃ τῇ περιωπῇ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἐκδηλώσει πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ἐπίσης ἀνευρίσκομεν τὴν αὐτὴν δραστηριότητα, τὴν αὐτὴν ὀριμότητα, τὴν αὐτὴν τῶν κινήσεων ἐλευθερίαν, πάντα δὲ ταῦτα ἐξηγουμένιστα καὶ ἀνεκλήντα εἰς τὸ ἰδανικὸν τέλειον διὰ τῆς ἐπιπνεύσεως χάριτος καὶ τοῦ φωτός, ἅτινα ἐνισχύονται ὑπὸ τοῦ πανταχοῦ εἰσδύοντος ποιητικοῦ αἰσθήματος τοῦ μᾶλλον ἐξαιρέτου, ὅπερ ποτὲ ἐπιστεύχθη. Οὕτως ἀξιολογώτατα ἐξηγεῖται, διατί ὁ Περικλῆς, ὁ μέγας ἐκεῖνος πολιτικὸς ἀνὴρ, ὅστις, ὡς ἐβρέθη ὑπὸ τινων, ἐθήρευσεν ἐν Ἀθήναις τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου, ὅπερ συνέλαβε καὶ ὅπερ ἐν μέρει ἐπέτυχε, διατί, λέγω, τοσοῦτο ἰσχυρὰν συνηθάνετο συμπάθειαν πρὸς τὸν ποιητὴν, οὔτινος τὰ ἔργα εἰσὶν ἡ πιστὴ ἀντανάκλασις τῶν ἀγώνων, εἰς οὓς ἀπεδύθη, καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ὧν περ ἐπέτυχεν.

Ἀνακεφαλαιῶν, ἐπιθεβαιῶ, ὑποσχόμενος ἀλλοχοῦ ἐν τοῖς ἐξῆς ν' ἀποδείξω τὴν ἐπιθεθαίωσιν

μου ταύτην δι' ἀποδείξεων ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα, ὅτι ὁ πέμπτος π. Χ. αἰὼν ἦν ἐν Ἑλλάδι ἐποχὴ μεστὴ ζωῆς, ἐποχὴ νεωτάτη, καὶ ὅτι ἡ ἡλικιωτὴς τῶν χρόνων ἐκείνων ποίησις, ἡ ποίησις τοῦ Πινδάρου, τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἐστὶ πιστὸν καὶ ἐντελὲς ἀπαύγασμα τοῦ μεγάλου τούτου αἰῶνος. (Ἐπεταὶ συνέχεια).

ΕΝ ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

ΤΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΙΝΟΥ ΣΑΙΜΠΙΕΡΡΟΥ.

Πρωίαν τινὰ ὁ Βερναρδίνος Σαιμπιέρρος εἰθαύμαζε διὰ τῶν ἀνοικτῶν αὐτοῦ παραθύρων τὸ φῶς τῆς γεννωμένης ἡμέρας· ὁ οὐρανὸς εἶχε τὸ χρυσοχρουν πορτογαλίου, ὁ δ' ἄηρ ἀνέδειξε τὸ εὐρησμον αὐτοῦ. Ἰσως ἐζήτει κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ποίου χρώματος εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐν τῇ κρίσει τῶν ἐπαναστάσεων, ὅπως ποιήσεται μνεῖαν τοῦ θαυμασίου τούτου φαινομένου ἐν ταῖς Ἀρμονίαις τοῦ ἀέρος, ὅτε ξένος τις εἰσῆλθε βήμασι σιωπηλοῖς, ὑπεκλίνατο μετὰ σεβασμοῦ ἐνώπιον τοῦ ποιητοῦ, καὶ μόλις ἐκάθισε παρ' αὐτῷ μετ' ἐπανελημμένας προσκλήσεις.

Ὁ νεανίας οὗτος ἦν μελαγχρὺς καὶ ὠχρὸς ὡς κί περικαλλεῖς τῆς μεσημβρίας κεφαλαί· καταβράχτης κόμης μελαίνης ἐκυλινδεῖτο εἰς μακροὺς ἰούλους ἐπὶ τοῦ βρογχωτῆρος τοῦ στρατιωτικοῦ τοῦ ἐνδύματος· τὸ βλέμμα του ἦν ἄμα ὑπερήφανον, μελαγχολικὸν καὶ μετριόφρον· τὸ μακρὸν ἐνδομά του, τὰ ὕψηλά ὑποδήματά του, τὰ λεπτὰ καὶ λευκὰ χειρόκτια, ἅτινα ὑπέκρυπτον τὰς νευρώδεις χεῖράς του, ἐχαρακτήριζον ἀξιωματικὸν τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας ἐπανερχόμενον ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἐκστρατείας. Ἀπετέλει τῷ ὄντι μέρος τοῦ γενναίου ἐκείνου στρατοῦ, ὅπερ καὶ ἔσπευσε νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Βερναρδίνον Σαιμπιέρρον, ἄμα ὡς ἡ ἐντύπωσις, ἣν προῦξένησε αὐτῷ ἡ θέα τοῦ συγγραφέως, ἐμετριάσθη ὀλίγον.

— Σᾶς συγχαίρω, κύριε, τῷ εἶπεν ὁ Βερναρδίνος, διότι ὑπηρετεῖτε ὑπὸ τὸν μέγαν στρατηγόν, ὅστις τοσοῦτον ἐνδόξως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ἐννοῶ τὴν δόξαν σου, διότι καὶ ἐγὼ ὑπῆρξα στρατιώτης.

— Ἐγὼ ὅμως δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἦμαι πλέον, κύριε· ὁ πόλεμος μοὶ εἶναι μισητός· δὲν ἔχω οὔτε φιλοδοξίαν, οὔτε μῖσος. Τί πρὸς ἐμὲ ὁ νικητής; Τί ἀγαθὸν δύνάμει νὰ πράξω εἰς τὸν νικηθέντα; Ἐφύνευσα καὶ οὐδὲν πλέον· ὠραῖον τῷ ὄντι ἔργον! Μὲ ἐκέντησαν δάφνης ἐπὶ τῶν χειρῶν τούτου τοῦ ἱματίου, ἀλλ' ἐγὼ δὲν βλέπω εἰμὴ τὸ αἷμα ὑπ' οὗ ἐφοινκίσθησαν τὰ ὑποδήματά μου.

Ὁ ποιητὴς ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸν στρατιώτην, ὅστις τὴν ἐσφιγξε ζωηρῶς.